



## UvA-DARE (Digital Academic Repository)

### De levende werkzaamheid. Politieke betrokkenheid van burgers bij het lokaal bestuur

Castenmiller, P.

**Publication date**  
2001

[Link to publication](#)

#### **Citation for published version (APA):**

Castenmiller, P. (2001). *De levende werkzaamheid. Politieke betrokkenheid van burgers bij het lokaal bestuur*. VNG.

#### **General rights**

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

#### **Disclaimer/Complaints regulations**

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

## LOKALE EN NATIONALE POLITIEKE BETROKKENHEID

### 5.1 Inleiding

Zijn er verschillen tussen enerzijds de mate en aard van politieke betrokkenheid op lokaal niveau en anderzijds de mate en aard van politieke betrokkenheid op nationaal niveau? Deze vraag, die twee aspecten kent: mate en aard, staat in dit hoofdstuk centraal.

In de voorgaande hoofdstukken is betoogd dat volgens gangbare theorieën burgers over het algemeen blij zullen geven van een grotere betrokkenheid bij de lokale politiek dan bij de nationale politiek. Met andere woorden, verwacht wordt een hogere mate van betrokkenheid bij de lokale politiek aan te treffen. Over de aannemelijkheid van deze verwachting wordt in paragraaf 6.2 verslag gedaan.

Om de verschillen in de aard van de betrokkenheid te onderzoeken gaat de aandacht uit naar de relatie tussen verschillende (voornamelijk sociaal-structurele) kenmerken van burgers en hun politieke betrokkenheid. De resultaten zijn opgenomen in paragraaf 6.3.

Beide aspecten, mate en aard van betrokkenheid, komen in één analysemethode aan de orde. In deze methode, die in het vorige hoofdstuk is geïntroduceerd, worden eerst eventuele verschillen in de mate van betrokkenheid vastgesteld. Bovendien worden directe algemene verbanden tussen kenmerken van burgers en betrokkenheid geïnventariseerd. In de volgende stap wordt duidelijk of op het specifieke niveau van de lokale politiek de verbanden tussen deze kenmerken van burgers en hun betrokkenheid afwijken van het algemene patroon.

Essentieel voor deze analyses is dat de vragen naar politieke betrokkenheid bij de lokale politiek en die bij de nationale politiek op identieke wijze zijn geformuleerd. In vijf van de zes beschikbare bestanden is dit het geval. Het aantal daadwerkelijk bruikbare indicatoren voor politieke betrokkenheid in deze bestanden is echter beperkt. In alle vijf bestanden zijn indicatoren voor politieke belangstelling bruikbaar. In sommige bestanden zijn daarnaast incidenteel andere aspecten van affectieve betrokkenheid geschikt voor deze wijze van analyse. Slechts in één bestand leent een ander aspect van betrokkenheid zich voor deze aanpak: indicaties voor politiek gedrag in SGB091.

## 6.2 Verschillen in de mate van betrokkenheid

In paragraaf 5.3 is toegelicht dat er voor het onderzoeken van verschillen in de mate van betrokkenheid op lokaal en nationaal niveau een stapeling van elk bestand plaatsvindt. Deze stapeling maakt het mogelijk om een indicator van betrokkenheid, ongeacht of deze in de lokale dan wel nationale context is vastgesteld, als één enkele variabele te beschouwen. Als onderdeel van deze bewerking wordt een identificatievariabele geconstrueerd (LN), die aangeeft of de betrokkenheid betrekking heeft op de lokale dan wel de nationale politiek.

Ter beantwoording van de vraag of er nu sprake is van een wezenlijk verschil in de mate van betrokkenheid bij de lokale en de nationale politiek wordt deze identificatievariabele als onafhankelijke variabele ingebracht in een multivariate regressieanalyse, waarbij de (gecombineerde) indicator voor betrokkenheid de afhankelijke variabele is. In deze paragraaf gaat de aandacht primair uit naar de waarde van de regressiecoëfficiënt bij deze identificatievariabele. Bij een hoge (en significante) waarde van deze coëfficiënt is er sprake van een wezenlijk verschil tussen de mate van betrokkenheid bij de lokale politiek en de mate van betrokkenheid bij de nationale politiek. De variabelen zijn zo gecodeerd dat een positieve waarde van deze regressiecoëfficiënt wijst op een grotere mate van betrokkenheid bij de lokale politiek. Indien de regressiecoëfficiënt negatief is, betekent dit dat juist de betrokkenheid bij de nationale politiek groter is.

In deze multivariate analyses worden ook andere onafhankelijke variabelen benut. Het verschilt van bestand tot bestand welke dit zijn. Over het algemeen zijn dit de beschikbare sociaal-structurele kenmerken van de respondenten. Tevens worden onderscheiden tussen gemeenten of gemeentegroottesklassen als (dummy)variabelen in de analyse betrokken. Als laatste worden variabelen die als geschikte operationalisaties van relevante factoren in de gebiedsgebonden of de articulerende benadering kunnen worden beschouwd, eveneens gebruikt in deze analyses. De totale verklaarde variantie in deze analyses en de waarden van de regressiecoëfficiënten die bij deze onafhankelijke variabelen worden berekend, zijn in dit stadium van verslaglegging van ondergeschikt belang. Het volledige beeld van de resultaten van deze analyses is daarom niet in dit hoofdstuk zelf, maar in bijlage 2 opgenomen.

Er zijn verschillende redenen om de sociaal-structurele kenmerken van de respondenten, de variabelen die relevant zijn in de context van de gebiedsgebonden of de articulerende benadering, en de identificatie van de gemeente(groottesklasse) al in dit stadium in de regressieanalyses te betrekken. De voornaamste reden is dat indien het effect van deze overige variabelen niet 'gecontroleerd' wordt, de kans bestaat dat ten onrechte een effect aan de variabele LN wordt toegeschreven. Een andere reden is

gelegen in het tweede aandachtspunt van dit hoofdstuk. Daar gaat het om verschillen in *de aard* van de betrokkenheid. In deze eerste stap van analyses wordt naast het toetsen van verschillen in de mate van betrokkenheid het algemene beeld van relaties tussen de genoemde onafhankelijke variabelen en de verschillende indicaties van betrokkenheid vastgesteld. Dit biedt de basis om in de volgende analysestappen inzicht te verwerven in eventuele afwijkingen van dit patroon op het lokaal niveau.

Tabel 6.1 geeft voor elk van de gebruikte bestanden en voor elk van de betrokken indicatoren aan of er sprake is van verschillen in de mate van betrokkenheid bij de lokale en de nationale politiek. Daartoe zijn in deze tabel de waarden voor de (ongestandaardiseerde) regressiecoëfficiënt (B) van de identificatievariabele opgenomen. Een positieve waarde van deze coëfficiënt betekent dat de betrokkenheid bij de lokale politiek groter is dan bij de nationale politiek. Een negatieve waarde geeft aan dat de betrokkenheid bij de lokale politiek lager is. Indien de vermelde waarde voor de regressiecoëfficiënt vergezeld gaat van een *\*\**, betekent dit dat de kans om deze waarde op toevalsbasis aan te treffen groter is dan 1%.

Tabel 6.1 *Verschil in de mate van betrokkenheid bij de lokale en nationale politiek*

	THT83	SGBO91	IWG91	IWG93	NIPO
politieke belangstelling	0,21	-0,21	-0,32	-0,30	-0,31
lezen van nieuws	0,86				
politieke competentie			-0,04*	-0,22	
politieke responsiviteit			0,04*	0,31	
waardering bestuur			0,06*		
politieke activiteit		0,13			

\* Niet significant (1%-niveau).

In alle bestanden blijken er significante verschillen te bestaan tussen de mate van politieke belangstelling voor de lokale en de nationale politiek. In vrijwel alle bestanden is de belangstelling voor de nationale politiek groter. Voor een goed begrip van de bevindingen dient nogmaals opgemerkt te worden dat de in THT83 gehanteerde vraagstellingen niet optimaal geschikt zijn voor het verwerven van inzicht in de mate van de *politieke* belangstelling van de burgers. In deze vraagstellingen wordt namelijk niet expliciet verwezen naar de politiek. Veeleer gaat het in dit

bestand om belangstelling voor lokale aangelegenheden of lokaal nieuws. Daarom is het zeer de vraag of de in tabel 6.1 vermelde coëfficiënten bij THT83 inderdaad een verschil in de mate van *politieke* betrokkenheid bij de lokale of de nationale politiek aangeven.<sup>47</sup>

Uit de waarde van de regressiecoëfficiënten van de identificatievariabele die, bij politieke belangstelling als afhankelijke variabele, is vastgesteld, is in de overige bestanden duidelijk af te leiden dat de politieke belangstelling voor de lokale politiek achterblijft bij die voor de landelijke politiek.

Voor andere aspecten van politieke betrokkenheid bevatten de beschikbare bestanden minder indicatoren die gericht zijn op het lokaal én het nationaal niveau. In de praktijk gaat het bij de overige indicaties om één, hooguit twee studies. Op basis van zo'n beperkt aantal aanwijzingen bij andere indicatoren voor betrokkenheid is zeker geen algemeen patroon aan te geven. De conclusies die aan de overige bevindingen kunnen worden verbonden, zijn daarmee beperkt. Deze behoedzaamheid wordt alleen maar versterkt door het gegeven dat zowel bij politieke competentie als bij politieke responsiviteit, waarvoor indicatoren in twee bestanden zijn opgenomen, géén vergelijkbare resultaten naar voren komen. In IWG91 blijkt zowel bij de mate van politieke competentie als bij de mate van politieke responsiviteit dat er nauwelijks verschillen zijn tussen het lokaal en het nationaal niveau. In IWG93 blijken de respondenten hun mogelijkheden om op lokaal niveau in politieke zin iets te bereiken over het algemeen wezenlijk lager in te schatten dan hun mogelijkheden op nationaal niveau. Tegelijkertijd zijn deze respondenten over het algemeen van mening dat de lokale politiek responsiever zal zijn dan de nationale politiek. In het ene bestand waarin de mate van politieke activiteit op lokaal en nationaal niveau vergeleken kan worden, blijkt de activiteit op lokaal niveau hoger.

Het totale beeld is daarmee allerminst helder. Soms tonen respondenten zich meer betrokken op nationaal niveau, in een kleiner aantal gevallen hebben zij op lokaal niveau een grotere betrokkenheid en soms blijkt er geen verschil. In elk geval wordt de theoretische verwachting dat burgers meer betrokken zijn bij de lokale politiek dan bij de nationale politiek niet bevestigd. Zoals in eerdere hoofdstukken geregeld is geïllustreerd, wordt juist in de theorie verondersteld dat betrokkenheid bij de

47 Twijfel over de betekenis van de aan THT83 ontleende resultaten voor politieke betrokkenheid wordt versterkt door bevindingen van analyses in andere bestanden. Daaruit blijkt namelijk dat het lezen van lokale onderwerpen niet of nauwelijks gerelateerd is aan aspecten van politieke betrokkenheid zoals politieke belangstelling (zie bijvoorbeeld tabel bijlage 2.3 en 2.4). Het lezen van lokale onderwerpen, in vergelijking met nationale onderwerpen, heeft dus zeker niet per definitie ook een politieke dimensie. Concreter geformuleerd: een respondent leest eerder een bericht over een verkeersongeval in de eigen gemeente dan een bericht over een ongeval elders. Dit zegt nog weinig over zijn aandacht voor politiek nieuws.

lokale politiek vanwege veronderstelde schaalvoordelen in elk geval *makkelijker* en daarom *groter* is. In de gebiedsgebonden benadering wordt bijvoorbeeld de betrokkenheid bij de lokale gemeenschap als veel 'natuurlijker' beschouwd dan de betrokkenheid bij de nationale staat. In de articulerende benadering wordt gesteld dat burgers om verschillende redenen meer betrokken zullen raken bij de lokale politiek. Het patroon van de resultaten in tabel 6.1 ondersteunt deze verwachtingen niet.

Tevens is geïnventariseerd welk aandeel van de variantie van de afhankelijke variabele (de indicator voor betrokkenheid) wordt verklaard door de benutte onafhankelijke variabelen. Over het algemeen, zo blijkt uit de tabellen in bijlage 2, gaat het om verklaarde varianties rond de 10%. In incidentele gevallen bevindt de verklaarde variantie zich boven de 20%. Daarmee is dus een groot deel van de variantie onverklaard gebleven. Overigens blijkt in het algemeen dat de verbanden tussen de verschillende beschikbare achtergrondkenmerken en de algemene betrokkenheid meestal zwak zijn. Ze zijn wel vrijwel alle conform de verwachtingen die in de eerdere hoofdstukken zijn gespecificeerd (zie bijlage 2). Gesteld is dat patronen en verbanden op lokaal niveau wellicht afwijken van het algemeen niveau. In de eerste analysestap wordt geen onderscheid gemaakt tussen betrokkenheid bij de lokale politiek en betrokkenheid bij de nationale politiek. Dat zou een reden kunnen zijn waarom een deel van de variantie onverklaard blijft. Immers, als de relatie tussen diverse kenmerken en de indicaties voor betrokkenheid in nationale en lokale context verschilt, is het niet verwonderlijk dat *in het algemeen* de resultaten niet optimaal zijn. In de volgende paragraaf komt aan de orde of er op het lokaal niveau wellicht sprake is van andere patronen.

### 6.3 Verschillen in verbanden

In hoofdstuk 5 is toegelicht dat gekozen is voor de methode van analyse in de gestapelde bestanden omdat deze de mogelijkheid biedt om zowel verschillen in de mate van betrokkenheid bij de lokale en de nationale politiek te toetsen, als verschillende patronen van samenhang met andere kenmerken scherp in kaart te brengen. In de vorige paragraaf zijn de verschillen in de mate van betrokkenheid bij de lokale en de nationale politiek aan de orde geweest. In de daarbij gevolgde procedure is tevens vastgesteld welke algemene patronen voorkomen tussen diverse kenmerken van respondenten enerzijds en de verschillende indicatoren voor betrokkenheid anderzijds.

Op basis van de verschillende theoretische benaderingen die in de eerdere hoofdstukken aan de orde zijn geweest, zijn er goede redenen om te veronderstellen dat op het lokaal niveau relaties tussen kenmerken van respondenten en verschillende indicatoren voor betrokkenheid afwijken van het algemene patroon. Zo kan worden gewezen op het belang van activiteit in diverse (lokaal gebonden) verenigingen of de oriëntatie op de eigen woongemeente. Tevens is gesteld dat relaties tussen diverse

sociaal-structurele kenmerken, zoals leeftijd, sekse en opleiding, en indicaties voor betrokkenheid op lokaal niveau kunnen afwijken van het algemeen bekende patroon.

In de volgende stap worden uitsluitend de indicatoren voor betrokkenheid bij de *lokale* politiek benut. Het gestapelde bestand wordt daartoe weer gesplitst. Vervolgens wordt onderzocht of de resultaten van de oorspronkelijke analyses in het gestapelde bestand 'bijgesteld' of, liever, geoptimaliseerd worden. Daartoe wordt een nieuwe variabele als de 'te verklaren' factor in de multivariate analyses gebruikt: dit is het 'residu'. In het bestand dat uitsluitend betrekking heeft op de lokale politiek wordt nu getoetst welk deel van dit residu alsnog wordt verklaard door de gehanteerde onafhankelijke kenmerken van de respondent. Als onafhankelijke variabelen worden weer de diverse beschikbare sociaal-structurele kenmerken benut, verschillende indicatoren voor factoren die in de context van de gebiedsgebonden of de articulerende benadering van belang zijn en aanduidingen voor de gemeente (of de grootteklasse) van de respondent.

De waarde van de nu extra – want er was immers al een 'algemeen' deel vastgesteld – verklaarde variantie geeft aan of deze kenmerken op lokaal niveau inderdaad afwijken van het algemene patroon. Naarmate de patronen meer verschillen van het algemene beeld, wordt een hogere verklaarde (toegevoegde) variantie verwacht. In dat geval voegen namelijk de verschillende kenmerken in de lokale context 'iets wezenlijks' toe aan het algemene patroon. Welke kenmerken dat dan zijn, is af te leiden uit de waarde van de regressiecoëfficiënten bij de verschillende onafhankelijke variabelen. Hoge (significante) waarden van regressiecoëfficiënten geven aan dat die kenmerken in de lokale context van relatief grote invloed zijn.

In tabel 6.2 is opgenomen welk deel van de variantie in deze aanvullende analyses is verklaard.

Tabel 6.2 Verklaarde variantie bij analyse van residuen bij indicatoren voor betrokkenheid bij de lokale politiek

	THT83	SGBO91	IWG91	IWG93	NIPO
politieke belangstelling	5%	2%	0%	1%	0%
lezen van nieuws	12%				
politieke competentie			0%	0%	
politieke responsiviteit			0%	1%	
waardering bestuur			1%		
politieke activiteit		0%			

In THT83 resulteren de aanvullende analyses in een aanzienlijke toename van de verklaarde variantie. Dit impliceert dat de verbanden tussen diverse kenmerken en de hier benutte indicatoren voor betrokkenheid in de lokale context afwijken van het algemene patroon. In bijlage 2 zijn de volledige resultaten van de analyses opgenomen. Bij de analyse waarbij (politieke) belangstelling de afhankelijke variabele is, blijkt er sprake te zijn van significante regressiecoëfficiënten bij sekse, opleiding, gemeentegrootte, informatie over de gemeente en/of vrienden in de gemeente wonen. Dit impliceert dat vrouwen blijken geven van een gemiddeld grotere belangstelling voor lokaal nieuws dan mannen, dat lageropgeleiden meer belangstelling hebben dan hogeropgeleiden, dat respondenten uit kleinere gemeenten belangstellender zijn dan respondenten uit grotere gemeenten en dat respondenten wier familie en/of vrienden in dezelfde gemeente wonen meer belangstelling hebben voor lokale gebeurtenissen. Deze patronen zijn volgens de verwachtingen. Als er geen onderscheid wordt gemaakt tussen betrokkenheid bij de lokale of de nationale politiek, zijn hogeropgeleiden en mannen meer betrokken. Nu specifiek de lokale politiek de aandacht heeft, vindt er 'een correctie' plaats. Het algemene effect van opleiding en sekse wordt afgezwakt. Dat respondenten in kleinere gemeenten meer belangstelling hebben voor de gang van zaken, evenals respondenten die vanwege de banden met familie en/of vrienden meer gebonden zijn aan de eigen woonplaats, past ook in de verwachtingen die in hoofdstuk 3 zijn uitgewerkt.

Bij het lezen van nieuws blijken er significante regressiecoëfficiënten te zijn bij sekse, leeftijd, opleiding, lidmaatschap van een plaatselijke vereniging en informatie over de gemeentegrootte. Bij sekse zijn het nu de mannen en bij leeftijd overwegend de



ouderen die meer over de eigen woonplaats lezen. Hogeropgeleiden lezen meer nieuws over de eigen woonplaats, evenals mensen die lid zijn van een plaatselijke vereniging. Respondenten in kleinere gemeenten lezen eveneens meer over de eigen gemeente. Het is opmerkelijk dat respondenten met familie en/of vrienden in de eigen gemeente overwegend iets minder nieuws lezen over hun woonplaats. Deze patronen passen minder binnen de theoretische verwachtingen.<sup>48</sup>

Al eerder is opgemerkt dat in THT83 de vragen naar belangstelling voor lokale aangelegenheden of naar het lezen van lokaal nieuws niet bijzonder geschikt zijn als indicatoren voor politieke betrokkenheid. In dit bestand ontbreekt in deze vraagstellingen immers de expliciete verwijzing naar *politieke* belangstelling of het lezen van *politiek* nieuws. Daardoor staat niet vast naar welke onderwerpen de belangstelling uitgaat of over welke onderwerpen gelezen wordt. Het kan gaan om politiek, maar ook om (verkeers)ongevallen, sportwedstrijden of culturele activiteiten. Dat de belangstelling voor die laatste onderwerpen 'anders' is als het gaat om gebeurtenissen in de eigen gemeente, is eigenlijk weinig verwonderlijk. Overigens laat deze redenering wel degelijk de mogelijkheid open dat ook de belangstelling voor politieke onderwerpen 'anders' is als ze op lokaal niveau spelen.

In tabel 6.3 is eveneens de toegevoegde verklaarde variantie in de overige bestanden opgenomen. In bijlage 2 is dit uitgebreider weergegeven: onder meer zijn daar de waarden van de verschillende regressiecoëfficiënten, zoals die in de verschillende analysestappen worden vastgesteld, weergegeven. Op basis van tabel 6.3 is echter al zonneklaar dat de toegevoegde verklaarde variantie in de overige bestanden over het algemeen te verwaarlozen is. Dit impliceert dat er ook nauwelijks significante regressiecoëfficiënten voorkomen.<sup>49</sup> Anders geformuleerd betekent dit dat de relaties tussen diverse kenmerken van respondenten en indicatoren voor politieke betrok-

48 Een verklaring kan zijn dat hogeropgeleiden, mannen en ouderen overwegend meer *lezen*, ongeacht het onderwerp. Dat het om lokale onderwerpen gaat, doet dan voor de respondenten minder terzake.

49 Een significante regressiecoëfficiënt doet zich in SGB091 voor wanneer (het residu van) politieke belangstelling de afhankelijke variabele is. De significante coëfficiënt is bij de onafhankelijke variabele 'belangstelling voor Nederlands nieuws'. Voorts blijkt er in IWG91 een significante coëfficiënt in de vergelijking te zijn waar (het residu van) de waardering voor het lokaal bestuur de afhankelijke is. *Leeftijd* is de variabele met een significante regressiecoëfficiënt. De laatste significante coëfficiënt is bij *sociale activiteit* in IWG93, waarbij (het residu van) politieke belangstelling de afhankelijke variabele is. In de uitgevoerde analyses, waarvan de volledige resultaten zoals opgemerkt in bijlage 2 zijn opgenomen, worden tientallen regressiecoëfficiënten vastgesteld. De grens om te kunnen spreken van significante waarden is gelegd bij 99% betrouwbaarheid. Dat laat ruimte open dat in 1% van de gevallen gekozen wordt voor het typeren van een coëfficiënt als significant, terwijl dit toch een toevallig karakter heeft. Gezien het grote aantal berekende coëfficiënten en het zeer geringe aantal waarden die als significant kunnen worden bestempeld, is het alleszins redelijk om aan te nemen dat er geen sprake is van wezenlijke verbanden en vaste patronen.

kenheid in de lokale context nauwelijks afwijken van het algemene patroon. De algemene conclusie van deze paragraaf is daarmee dat relaties tussen de beschikbare achtergrondvariabelen en de indicatoren voor betrokkenheid op lokaal en nationaal niveau niet van elkaar verschillen, op enkele marginale uitzonderingen na.

#### 6.4 Balans

In dit hoofdstuk is de aandacht geconcentreerd op de verschillen tussen betrokkenheid bij de nationale en de lokale politiek. Vanwege het verondersteld bijzondere karakter van de betrokkenheid bij de lokale politiek worden verschillen verwacht. Op basis van de in hoofdstuk 3 beschreven benaderingen wordt verwacht dat de mate van betrokkenheid bij de lokale politiek groter is. Tevens is vooraf de verwachting uitgesproken dat het onderscheidend karakter van individuele achtergrondkenmerken als met name opleiding, leeftijd en geslacht op lokaal niveau geringer zal zijn. In de gebiedsgebonden benadering wordt hiervan uitgegaan omdat de politieke betrokkenheid op natuurlijke wijze, als verlengde van de vanzelfsprekende betrokkenheid bij de sociale gemeenschap, totstandkomt. Individuele kenmerken als opleiding, leeftijd en dergelijke zouden hier weinig invloed op hebben. In de articulerende benadering wordt in vergelijking met het landelijk niveau gewezen op de grotere nabijheid en begrijpelijkheid van de belangen die op lokaal niveau zijn georganiseerd. Tevens wordt gewezen op de grotere toegankelijkheid van het lokaal politiek systeem. Ook dit zou moeten resulteren in grotere betrokkenheid en geringere betekenis van factoren als opleiding en dergelijke.

Een aantal keren is de verwachting bevestigd dat de betrokkenheid bij de lokale politiek groter is dan de betrokkenheid bij de nationale politiek. Tegelijkertijd is in de verschillende bestanden vastgesteld dat de betrokkenheid bij de lokale politiek zich soms op een lager niveau bevindt dan de betrokkenheid bij de nationale politiek. Dit is weliswaar in lijn met bevindingen in andere onderzoeken (Dekker, 1987; Denters en Geurts, 1998)<sup>50</sup>, maar tegelijkertijd in tegenspraak met de theorieën en veronderstellingen die in hoofdstuk 3 zijn behandeld.

In het algemene model zijn verbanden tussen verschillende beschikbare achtergrondkenmerken en de algemene betrokkenheid weliswaar soms zwak, maar vrijwel alle conform verwachtingen die in de eerdere hoofdstukken zijn verondersteld. Vervolgens is onderzocht of de verbanden op lokaal niveau wezenlijk verschillen van het algemene model. Dit zou blijken uit een (toegevoegde) verklaarde variantie op lokaal niveau, ten opzichte van de in het algemene model verklaarde variantie. Eventueel aangetroffen significante regressiecoëfficiënten bij diverse achtergrond-

<sup>50</sup> Het is eveneens in lijn met bevindingen in andere landen. Zie bijvoorbeeld Miller, 1988: 17-18.

kenmerken geven aan welke specifieke patronen en relaties op lokaal niveau afwijken van algemene patronen en relaties. Hiervan is nauwelijks sprake. De toegevoegde verklaarde variantie is veelal te verwaarlozen. Slechts incidenteel worden significante regressiecoëfficiënten aangetroffen.

Al met al is de dominante bevinding dat er slechts in incidentele gevallen sprake is van een grotere mate van betrokkenheid bij de lokale politiek dan bij de nationale politiek. Vaker blijkt dat de betrokkenheid bij de lokale politiek achterblijft bij de betrokkenheid bij de nationale politiek. De patronen tussen diverse kenmerken van respondenten en de betrokkenheid bij de lokale politiek wijken slechts zelden af van het algemene beeld.

Als samenvattend beeld van de verschillende onderzochte verbanden moet toch gelden dat de verschillende aannamen over een grotere mate van betrokkenheid bij de lokale politiek, ten opzichte van de nationale politiek, verworpen moeten worden. In vergelijking met de nationale politiek heeft de betrokkenheid bij de lokale politiek nauwelijks een bijzonder karakter.